

До разової спеціалізованої вченої ради
у Національній академії внутрішніх справ
03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Колодія Анатолія Миколайовича на дисертацію Черевко Марини Олександрівни на тему: «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 - Право, за спеціальністю 081 - Право

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження обґрунтовується умовами сучасної правової дійсності, підвищенням ролі забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції, як в Україні, так і за кордоном. Разом з тим треба визнати, що українські науковці в галузі конституційного права не приділяли належної уваги проблемі конституційного права людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні. Саме вищезазначене визначає актуальність обраної дисертанткою теми дисертаційного дослідження.

Тема дисертаційного дослідження відповідає «Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016 – 2020 рр.», затверджених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., а саме напрямкам: 1) правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини; 2) проблеми формування національної правової системи України та її адаптація до європейського права; 3) правове забезпечення інформаційної сфери України; «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 (за вектором відповідальності: «Конституційна реформа»); «Основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018-2020

роки», що затверджені рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1.

Тема дисертації «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні» обговорена та схвалена кафедрою конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ (протокол № 4 від 12 жовтня 2017 р.) та затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 26 від 31 жовтня 2017 р.).

Обґрунтована авторкою мета відповідає темі дисертаційної роботи, а завдання обумовлені метою. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження відповідають темі та знаходяться в межах наукової спеціальності 081- Право.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації пояснюється тим, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації Черевко М.О. являються достовірними, теоретично та практично доведеними. До того ж, авторка вдало використовує різні концептуальні підходи та методи, такі як: діалектика, герменевтика (філософські методи); синергетичний, узагальнення, угруповання, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, статистичний, моделювання, прогностичний метод (загальнонаукові методи); системно-структурний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, тлумачення права, метод інтерпретації та формально-логічний метод (спеціально-наукові та власне-правові методи). Протягом всього дослідження авторка дотримується зазначених концептуальних підходів та методів наукового дослідження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Черевко М.О. є безсумнівними. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в даному дослідженні вперше було комплексно та системно розглянуто конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні.

До науково нових результатів даної дисертації, що мають теоретичну та практичну значущість слід віднести наступні:

- висновок, що «... під доктриною конституційного права людини на таємницю кореспонденції пропонуємо розуміти систему наукових поглядів українських та закордонних вчених в галузі конституційного права та суміжних з ним галузей, таких як адміністративне право і адміністративних процес, кримінальне право і кримінальних процес, кримінально-виконавче право та цивільне право, щодо розкриття проблеми права людини на таємницю кореспонденції» (с. 38);

- виокремлення історичних передумов (факторів), що вплинули на процес виникнення, формування та розвитку конституційного права людини на таємницю кореспонденції та його забезпечення, а саме: 1) рівень розвитку письменності та засобів письма; 2) рівень розвитку держави та інститутів її влади; 3) рівень розвитку прав людини; 4) рівень розвитку захисту інформації; 5) рівень розвитку засобів зв'язку; 6) рівень розвитку мереж зв'язку та узагальнення періодизації розвитку конституційного права на таємницю кореспонденції (с. 59 – 61);

- пропозицію ст. 31 Конституції України доповнити наступним текстом «Втручання в таємницю кореспонденції, що є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту держави, для запобігання заворушенням, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб, здійснюється згідно із законом, ...» (с. 67);

- висновок про те, що право людини на таємницю кореспонденції закріплюється на трьох законодавчих рівнях: а) світовому; б) регіональному; в) державному (с. 72 – 74);

- пропозицію прийняти спеціальний Закон України «Про гарантії права людини на таємницю кореспонденції», яким передбачити чіткий та реально дієвий порядок забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції, насамперед, задля знаходження оптимального балансу

забезпечення реалізації та захисту інтересів людини, суспільства та держави в Україні (с. 81, 193);

- дефініцію за якою «... під поняттям «конституційне право людини на таємницю кореспонденції» пропонуємо розуміти право людини, яке відображає можливості людини, пов'язані з таємницею кореспонденції, діяти певним чином; вимоги, адресовані суспільству та державі, діяти певним чином; блага, від володіння якими людина спроможна отримати задоволення своїх власних потреб. Зазначені можливості та вимоги встановлені державою, забезпечені державним примусом та визнані світовим товариством, та носять нормативний, владно-регуляторний, формальний, загальнообов'язковий, універсальний, загальний, та свідомо-вольовий характер (с. 100);

- класифікацію кореспонденції: а) з відкритим доступом та з обмеженим доступом; б) конфіденційна (фізичної особи (персональна) та комерційна (фізичної та юридичної особи)), таємна (державна, професійна (лікарська, адвокатська, нотаріальна, страхова, та інша), банківська, досудового розслідування) та службова кореспонденція; в) приватна та публічна (с. 110);

- положення, що «Основними елементами змісту нормативного припису - конституційного права людини на таємницю кореспонденції є: суб'єкт права - «кожен» та об'єкт права - «таємниця кореспонденції» (с. 127);

- твердження, що конституційне право людини на таємницю кореспонденції є громадянським, особистісним (особистим), природним, невідчужувальним, основним (фундаментальним), неабсолютним, загальним, правом людини і громадянина, правом першого покоління (с. 130);

- висновок, що закріплення конституційного права людини на таємницю кореспонденції в окремій нормі конституцій як України, так і іноземних держав, доводить переважання концепції «самостійного права» щодо розуміння його правової природи та визначення місця в системі конституційних прав людини (с. 139);

- узагальнення, що «... структура забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні є дещо ширшою та складається з таких

елементів як: 1) утвердження; 2) створення умов; 3) реалізація; 4) охорона; 5) захист; 6) поновлення прав у разі їх порушення» (с. 143);

- пропозиція, щоб обов'язок повідомляти про обмеження конституційного права людини на таємницю кореспонденції, окрім як на прокурора, також покласти і на оператора зв'язку, який автоматизовано буде надсилати повідомлення про такий факт (с. 172).

Зазначені положення, узагальнення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у процесі право- та нормотворчості, правореалізації, у науково-дослідній роботі, у навчальному процесі.

Основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладені в у 12 наукових працях, серед яких 1 стаття у виданні, включеному Міністерством освіти і науки України до переліку фахових з юридичних наук, 2 статті – у зарубіжних наукових, періодичних виданнях, 1 стаття в зарубіжному виданні (частина монографії), 8 тез – у збірниках, оприлюднених на міжнародних, зарубіжній і всеукраїнській, науково-практичних конференціях, круглих столах та наукових читаннях. Зазначене дозволяє стверджувати, що положення публікацій відповідають змісту дисертаційного дослідження.

Загалом можна зробити висновок, що дисертація Черевко М.О. відзначається достатнім науково-методичним рівнем виконання. Дисертація складається із переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів та десяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (296 найменувань) та 5 додатків. Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані дисертанткою, являються достатньою мірою науково доведеними.

Водночас із позитивною оцінкою, слід висловити деякі зауваження щодо окремих положень дослідження, які можуть складати предмет дискусії і бути враховані в подальших дослідженнях за названою темою, а саме:

1. Сумнівним є віднесення історико-правового, порівняльно-правового та методу тлумачення права до групи загальнонаукових методів (с. 17). Це важливо зазначити, оскільки група загальнонаукових методів у рубриці «Методи дослідження» згадується чомусь двічі. Здається, що найбільш

правильно їх відносити до власне-правових методів. Разом з тим, треба визнати, що це дійсно дискусійне питання, яке не має моністичного його тлумачення у сучасній гуманітарній науці.

І підтвердженням цьому є дисертаційне дослідження, що рецензується, адже на с. 91 уже зазначається «В дисертаційному дослідженні, також використані такі спеціально-наукові методи як: системно-структурний, логіко-семантичний, порівняльно-правовий, тлумачення права, метод інтерпретації та формально-логічний метод». Тобто, у цій частині дисертаційного дослідження вони вже визнаються спеціально-науковими методами.

2. Черевко М.О. формулює надзвичайно цікаве узагальнення, згідно якого правовим закріпленням забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції (листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції) є норми внутрішньо-державного законодавства України, що містяться в Конституції України, в кодексах та в законах, а саме: а) у галузі конституційного права; б) у галузі кримінального права та процесу; в) у галузі кримінально-виконавчого права; г) у галузі цивільного захисту; д) у галузі військового права; е) у галузі державного права (с. 79 – 80). З приводу останнього хотілося б з'ясувати, під час прилюдного захисту, що розуміють, у сучасній юридичній науці, під державним правом.

3. Черевко М.О. у підрозділі 1.3. «Правове закріплення конституційного права людини на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції» та інших підрозділах дисертаційного дослідження, дуже вдало, посилається на цілий ряд нормативно-правових актів, загальновизнаних джерел права (міжнародні договори, Конституцію України, конституції зарубіжних країн, закони та підзаконні акти, судові рішення Європейського суду з прав людини, тощо) втім лише інколи зазначаються їх реквізити. Разом з тим, персоніфікація (через індивідуалізацію ознак) акту має бути чітко зазначеною, тобто обов'язково необхідно вказувати: вид акту, його назву, день, місяць, рік прийняття, номер реєстрації, у всякому іншому випадку не зрозуміло

про чинний чи не чинний, вітчизняний чи закордонний, законодавчий чи підзаконний акт йдеться, адже однією назвою можуть позначатися і ті й інші.

4. Погоджуючись із Черевко М.О. у тому, що «... політика держави, в особі ВР України, Президента України, КМ України, Міністерства інфраструктури України, Адміністрації Держспецзв'язку України та Мін'юста України, являється політичними гарантіями забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції України» (с. 156) хотілося б наголосити, що було б більш об'єктивним та істинним відносити до політичних гарантій забезпечення конституційного права людини на таємницю кореспонденції України виключно політичні інститути, а саме: демократію, народовладдя, багатопартійність, гуманізм, розвинуте громадянське суспільство, особливо плюралізм і т. д.

Так, наприклад, як це сформульовано стосовно економічних гарантій до яких віднесено: рівень розвитку економіки; дієву систему її державного регулювання; ресурсну, фінансову та технологічну незалежність як національної економіки від інших держав в цілому, так і окремої особи (с. 162).

Разом з тим треба визнати, що вказані зауваження є спірними, консультативно-дорадчими і мають на меті акцентувати увагу авторки на окремих дискусійних моментах. Вказані зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну, високу оцінку дисертації.

Враховуючи усе вищевикладене є усі підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження Черевко М.О. є самостійною, цілісною, монографічною та завершеною працею, що виконана на належному, науково-теоретичному рівні, а це дозволяє сформулювати загальний висновок сутність якого у твердженні, що дисертація на тему: «Конституційне право людини на таємницю листування, телефонні розмови, телеграфну та іншу кореспонденцію та його забезпечення в Україні» відповідає існуючим, нормативним вимогам закріпленим у Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, що затверджені

наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка Черевко Марина Олександрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право, за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
директор ННІ «Юридичний Інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

А.М. Колодій.

Підпис *Колодій А.М.*

ЗАСВІДЧУЮ

Начальник відділу кадрів
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Олександр Колодій

« 05 » *листопада* 20 *21* р.